

IZ BLISKE PROŠLOSTI HRVATSKOGA JEZIKA (V)

Stjepan Babić

Ovaj je članak uvod u stenografski zapisnik razgovora *O problemu jezika* koji objavljujemo u svih pet brojeva ovoga godišta i zato *V* u naslovu nije bitno za ovaj članak, nego samo naznačuje da sam pod tim naslovom već objavio četiri članka, u 35. godištu časopisa *Jezika* dva, u 37. godištu jedan u suautorstvu s Daliborom Brozovićem, u 39. opet jedan, ali ta četiri članka ne odražavaju sve što je o toj tematici objavljeno u *Jeziku*. Tu treba spomenuti još članak Augusta Kovačeca *Jezik u političkom umaku* iz 36. godišta, pribrojiti članke o pravopisnoj problematici: članak Blaža Jurišića u 3. broju 37. godišta (veljača 1989.), zatim u 38. godištu dokumentaciju o pravopisnoj problematici iz 1941. godine i članak S. Ivšića o istoj problematici, da ne spominjem i neke druge članke koji su u vrijeme objavljivanja bili aktualni, a ubrzo su postali značajni za povijest hrvatskoga jezika. Časopis *Jezik* ne samo da je vršio osnovnu ulogu koja mu je namijenjena podnaslovom, nego je i povijesna strana imala važnu ulogu u prikazu zbivanja o hrvatskome jeziku. Ne će se moći pisati povijest hrvatskoga jezika bez *Jezika* i te strane u njemu.

I dalje se nameću teme važne za prikaz bliske prošlosti našega jezika. Ta se prošlost odražava u mnogo izvora, a ovdje ću spomenuti samo ono o čemu se pisalo u časopisu *Jezik* od Deklaracije 1967. do listopada 1969.

Deklaracija o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika pokrenula je svojim izlaskom u ožujku 1967. godine olujnu hajku koja se razmahala tako žestoko da je ubrzo otišla u iracionalna područja. Partija je uvidjela da hajka ide prema svome apsurdu i u travnju-svibnju naglo ju je zaustavila. Nastala je šutnja, kao da se ništa nije dogodilo. Uži je krug hrvatskih jezikoslovaca, posebno mi u uredništvu *Jezika*, smatrao je da se više o bitnim problemima ne smije šutjeti. Profesor Jonke u 1., listopadskome broju iste godine objavio je naslovom nedužan članak *Petnaesto godište "Jezika"*, ali je njime jasno nastavio sa zalaganjem za prava hrvatskoga književnoga jezika, naveo u njemu cijelu pjesmu *Hrvatski jezik* Vladimira Nazora, koja je u partijskim krugovima zvučala provokativno, istakao važnu ulogu časopisa *Jezik* i u završnome dijelu naglasio ovo: "Vara se svaki onaj koji misli da briga o jeziku pripada među lake i nedužne brige. U jeziku je sadržana sva spoznaja i sva ljepota koju koju je čovjek u svojem radu i nastojanjima stekao i doživio. [...] Velika je ulogu jezika u razvoju čovječanstva i naroda, a neobično je važna i za razvitak svakoga pojedinca. »Ne znamo da l' smo gradili mi njega, il' on je nama svoju dušu dao«, rekao je pjesnički i vidovito Vladimir Nazor u pjesmi »O jeziku« [...]. Zaista, jezik nas formira, ali i mi stvaramo u jeziku. Sve je to vrlo odgovoran, a kod

nas i mučan posao. »On zvuči i psiče, teče gradu i k selu«, veli Nazor u spomenutoj pjesmi, »kroz zlato njivá, zelenilo paše; na vatru nalik lije svjetlost vrelu u sve nam sude, čuture i čaše.«”

Odmah do Jonkeova članka moj je članak s naslovom koji jasno označuje temu: *Htijenja i ostvarenja Novosadskoga dogovora*. Pokazao sam da Novosadski dogovor nije plod socijalističkih prilika u nas nego unitarističkih nastojanja.

Razumljivo je da su ta dva članka u partijskim krugovima odmah izazvala uzbunu. Shvatili su kako je i bilo mišljeno, nastavak zahtjeva iz Deklaracije. Zaredao je sastanak za sastankom, tražili se načini da se smire ponovno uzburkane jezične vode i ušutkaju nemirnjaci. 16. prosinca 1967. održan je sastanak, čiji zapisnik donosimo u svih pet brojeva ovoga godišta, a u 3., veljačkome broju 1968. Jezika objavili smo izjavu *Izvršni komiteti CK SKH i CK SKS o suvremenoj jezičnoj problematici*, iz Vjesnika prenijeli članak pod naslovom *O ravnopravnosti jezika u radu saveznih organa*, zatim *Napomenu uredništva "Jezika"*, u kojoj smo rekli da ćemo nakon tih mjera "moći svoje lingvističke poslove obavljati mirnije i uspješnije, na opću korist i napredak naše zajednice«, u 5., lipanjskom broju prenijeli smo iz Vjesnika još izjavu pod naslovom *Izvršni komitet CK SK Bosne i Hercegovine o suvremenoj jezičnoj problematici*, ali time nismo zašutjeli, nastavili smo odmah u 1. broju 16. godišta. Na uvodnome je mjestu tekst *O praktičnom i pravnom položaju varijanata* kao uvod u članke Milana Mogušá: *Varijante prelaze okvire komunikativnosti*, Krunoslava Pranjića: *Zakonski prijedlog: četiri jezika*, Zdravka Malića: *Pismeno i usmeno komuniciranje*, zatim članak Ljudevita Jonkea: *Razvoj hrvatskoga književnoga jezika*, u 2. broju moj članak: *U lingvistici znanstvenost, u politici ravnopravnost*, u 3. broju opet Jonkeov članak: *Aktualna jezična pitanja danas*, u četvrtom broju izjavu Upravnoga odbora Matice hrvatske o jeziku pa članak Pavla Ivića: *Za ravnopravnost, a protiv cepanja jezika*, u 5. broju članak Ljudevita Jonkea: *Osnovni pojmovi o jeziku Hrvata i Srba*, zatim moj odgovor Pavlu Iviću: *Za ravnopravnost, ali čega?*

1961. godine nakon izlaska novosadskoga pravopisa morali smo Jeziku promijeniti podnaslov u *Časopis za kulturu hrvatskosrpskoga književnoga jezika*, ali u listopadu 1969., u 1. broju XVII. godišta, Jeziku smo vratili podnaslov koji je nosio od početka i ostao mu sve do danas, iako smo prošli još nekoliko teških razdoblja, posebno od 1971., pa od 1985.

Sve što je objavljeno u Jeziku i na drugim mjestima, bilo je na površini, pristupačno javnosti, ali se o hrvatskome jeziku raspravljalo živo, često i življe na sastancima zatvorenima za javnost. Dr. Josip Grbelja, novinar koji se danas bavi problematikom nedavne prošlosti zapisane u zapisnicima raznih skupova, našao je u Hrvatskome arhivu zapisnike preko sedamdeset sjednica što su o jezičnoj problematici održani na raznim forumima: Gradskoga komiteta KPH,

Centralnoga komiteta, gradskih i republičkih organizacija Socijalističkoga saveza, raznih povjerenstava i sl. Zamolili smo ga da iz toga obilja za jubilarno 50. godišće Jezika odabere jedan koji mu se čini najznačajniji. Odabrao je zapisnik razgovora "O problemu jezika", održan 16. prosinca 1967. u CK SKH, kojim je rukovodio Miko Tripalo. Sastanak je održan, i ne samo taj, povodom objavljivanja spomenutih dvaju članaka u listopadskome broju časopisa Jezik 1967. godine.

Josip Grbelja je priredio zapisnik za objavljivanje u Jeziku i mi smo vjerno prenijeli njegov tekst, a on je opet vjerno prenio iz zapisnika ono što je naveo pod navodnicima. Ako je gdje što ispustio ili dodao koju sitnicu, to je označio. Što sam kao sudionik, a još više kao urednik imao dodati, to sam stavio u bilješke ispod teksta.

Sažetak

Stjepan Babić, sveuč. prof. u m., Zagreb
UDK 811.163.42-26(091), stručni članak,
primljen 23. prosinca 2003., prihvaćen za tisak 8. siječnja 2003.

From the Recent Past of Our Language (V)

The author gives a survey of the articles about political events since the publication of the "Declaration on the name and position of the Croatian standard language" in March 1967 until September 1969, as an introduction to the following article.

NAJIZAZOVNIJI DOKUMENT O JEZIČNOJ POLITICI U HRVATSKOJ (1)

Josip Grbelja

Sukob parola i znanosti

Preduga je šutnja o ovome što ćete pročitati, jer onda tek rođeni imaju danas 35 ili 36 godina, što znači da je najproduktivniji današnji naraštaj u Hrvatskoj stasao, zreo i dozreo ne čuvši javno ni riječi o drama oko jezične politike iz godina 1967. – 1970.

Upravo zbog te šutnje neki akteri ondašnjih događanja predstavljaju se danas narodnim junacima, slobodnim i slobodoumnim, dalekovidnim, onim što u spomenutim godinama nisu bili, a oni koji su tada (1967. – 1970.) bili slobodoumni i "ludo hrabri" danas šute, još se ne javljaju u javnim medijima.